

Un web treu a la llum els 1.322 refugis subterranis de la Guerra Civil a Barcelona

Autor: José Ángel Montañés

Data de publicació: 01-05-2021

La pàgina els localitza, documenta i cataloga. També explica com eren tots i permet visitar-ne set de manera virtual. Article de José Ángel Montañés per a l'edició de 'El País' del 18 de març del 2021.

El primer bombardeig que va patir Barcelona durant la Guerra Civil, el 13 de febrer de 1937, va ser el dels projectils llançats pel destructor italià Eugenio di Savoia contra la fàbrica de material bèl·lic Elizalde, que va ocasionar 18 víctimes al barri de Gràcia. Al cap d'un any, el primer bombardeig estricte va provocar sis morts i 39 ferits, després que els avions Savoia S-79 amb base a Mallorca aprofitessin la primera llum del dia per sembrar la por i el terror entre la població. I a partir de llavors Barcelona es va convertir en la primera ciutat occidental bombardejada de manera sistemàtica des de l'aire tot i estar a la rereguarda. Va patir, durant els tres anys de la contesa, un total de 194 bombardejos d'avions, els quals van llançar 44 tones de bombes i van acabar amb la vida de 1.816 persones i van fer 2.710 ferits, en una ciutat d'un milió de persones. L'últim bombardeig va ser el del 24 de gener de 1939, dos dies abans de l'entrada de les tropes franquistes per la Diagonal sota el comandament del general Yagüe.

La Generalitat va crear, el 9 de juny de 1937, la junta de Defensa Passiva de Catalunya que amb l'Ajuntament va planificar, va subvencionar i va supervisar la construcció d'un centenar de refugis perquè la població estigués fora de perill. Però centenars d'altres van ser bastits per la iniciativa dels mateixos veïns i particulars, sindicats, empreses i partits polítics, que van estar excavant túnels sota els seus habitatges i locals (molt sovint fent servir materials d'altres edificis derruïts). Els refugis creats durant la Guerra Civil tenien capacitat per a salvaguardar entre 250.000 i 300.000 persones, van ajudar a salvar milers de vides, i van reduir de forma considerable els estralls d'aquests vols carregats de mort i destrucció. En l'actualitat, en són 1.322 els localitzats arreu de la ciutat (a més dels túnels de metro). A partir d'ara, aquests refugis poden ser consultats en un nou web, La ciutat dels refugis, que recullen 20 anys de treball. L'ha posat en marxa la regidoria de Memòria Democràtica de Barcelona, que dirigeix Jordi Rabassa. A aquest web ha estat presentat aquest matí, S'ha fet coincidir la data de presentació amb els bombardejos més sagnants que va patir la

---

ciutat el 16, 17 i 18 de març de 1938, amb 270 morts quan una de les bombes va fer explotar un camió carregat amb dinamita a la cruïlla del carrer Balmes amb la Gran Via. Aquest succés va ser portada de molts diaris internacionals.

Fotografia, des de l'avió italià, del bombardeig realitzat al març de 1938 sobre Barcelona.

La pàgina web l'han presentada aquest dijous el regidor i Carme Miró, responsable del Pla Barcino del Servei d'Arqueologia de Barcelona. Compta amb gran quantitat d'informació, que permet passejar-se virtualment per tots ells (situats en un mapa de la Barcelona de l'any 1935) i també permet conèixer la documentació expedients, plànols, imatges i fonts orals dels que s'hi van refugiar i els objectes que han estat localitzats en llur interior. Sobretot, restes d'avituallament, com és ara ampolles, soles de calçats, bombetes, llaunes de conserva, però també eines per construir-los o rètols que informaven els ciutadans de com calia comportar-s'hi: "No correu", "Romangueu asseguts", "Mantingueu la calma". Uns rètols que il·lustren l'angoixa dels qui s'hi refugiaven, perquè no sabien què passaria amb les seves vides i què es trobarien tan bon punt poguessin sortir.

Les galeries del refugi antiaeri de la guerra civil situat a la plaça del Diamant, al barri de Gràcia de Barcelona. Marcel·lí Sáenz

"Tenint en compte que la majoria dels homes eren al front, els refugis els van realitzar dones, nens i gent gran", ha destacat Miró, que qualifica aquestes construccions com "l'obra més important realitzada pels ciutadans de Barcelona" i la web, com "una eina i un punt de partença que permetrà, de segur, localitzar més refugis a Barcelona".

El web recull també els refugis construïts ja durant la dictadura de Franco, fins al 1945. "Van ser construïts sobretot a les zones més importants de la ciutat, com és ara el Passeig de Gràcia, de manera que l'objectiu només va ser el de protegir els ciutadans més acomodats davant un eventual bombardeig durant la Segona guerra Mundial", segons Miró. Entre ells el que es va construir als baixos on avui hi ha la botiga d'Apple a la plaça de Catalunya. I també els 14 que van tenir una segona vida, com el conegut com Refugi 307, que va ser dedicat a conrear-hi xampinyons fins que es va obrir a el públic.

Una bombeta de el refugi antiaeri trobat a la Sagrera, que conserva fins i tot el filament sense trencar-se. SABCN

L'experta arqueòloga ha recordat que de tots ells només se'n poden visitar tres: el Refugi 307, al carrer Nou de la Rambla a les fal·des de Montjuïc, que és gestionat pel Museu d'Història de Barcelona; el de la Plaça del Diamant a Gràcia i el de la plaça de la Lira a Sant Andreu. "La Unitat de Subsòl dels Mossos d'Esquadra i dels bombers no permeten accedir a molts dels refugis, perquè aquests espais de confinament no reuneixen unes condicions adients", ha remarcat Miró, que assegura que el que va aparèixer fa uns anys a la Torre de la Sagrera, a la banda d'on es construeix l'estació de l'AVE, serà el proper que es podrà visitar. I es podrà visitar "perquè està dins d'un equipament municipal", ha recordat Rabassa. I és que, de fet, "els refugis, com tot el subsòl és, per llei, de la Generalitat, però si els accessos estan dins de propietats privades, siguin aquestes de veïns o d'empreses, el control el tenen aquests", ha assegurat Miró. Sortosament, la pàgina web, després d'haver-ne realitzat una reconstrucció en 3D, permet fer-ne un recorregut virtual de set.

Guerra Civil
Barcelona
18 març 2021
José Ángel Montañés

<https://elpais.com/espana/catalunya/2021-03-18/una-web-saca-a-la-luz-los-1322-refugios-subterraneos-de-la-guerra-civil-en-barcelona.html?prm>